

4. Miyazaki T. Evelopment of cultural policy, creative cities and industry / Toshiki Miyazaki // Visiting Arts: Japan Cultural Profiles Project Cultural Profile // [http:// www. culturalprofiles. net/japan/Directories/Japan_Cultural_Profile/-13258.html](http://www.culturalprofiles.net/japan/Directories/Japan_Cultural_Profile/-13258.html).

5. Our Creative Diversity// Report of the World Commission on Culture and Development/Summary Version. July 1996. – Paris. – P. 20.

Резюме

Наведено рекомендації з державного регулювання діяльності культурних індустрій, заснованих на рекомендованих завданнях держави та практичному досвіді Японії.

Ключові слова: державне втручання, культурні індустрії, приватна власність, суспільство.

Summary

This article enlightens the main recommendations on governmental support for cultural industries based on core tasks of state power and practical experience of Japan.

Key words: govermental support, cultural industries, private property, society.

УДК 008-394.9

В.А. Супрун

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ КУЛЬТУРНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА З ЄВРОПЕЙСЬКИМИ КРАЇНАМИ В УМОВАХ ДЕРЖАВНОЇ НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ

Мета, напрями і пріоритети зовнішньої культурної політики нашої держави, як відомо, базуються на основі Акту незалежності України від 24 серпня 1991р. і звернення Верховної Ради України „До парламентів і народів світу” від 5 грудня 1991 року, в якому зазначається, що Україна буде правову державу, першочерговим завданням якої є забезпечення прав і свобод людини в усіх сферах [1; 1].

Правову основу зовнішньополітичної діяльності України становлять Конституція України, Закон України „Про міжнародні договори”, інші закони й нормативні акти, що регулюють діяльність органів державної влади та управління в галузі зовнішньої політики. За роки незалежності укладено чимало міждержавних, міжурядових та міжвідомчих договорів, зокрема й стосовно міжкультурних зв'язків.

Постанова Верховної Ради України „Про основні напрями зовнішньої політики України” визначає культурну діяльність за кордоном як один із пріоритетних напрямів налагодження міжнародного співробітництва. У документі, зокрема, передбачається „створення мережі культурних центрів України за кордоном, передусім у тих зарубіжних країнах, розвиток стосунків з якими має пріоритетне значення” [2; 3].

На тлі сучасних зовнішньополітичних процесів Україна шукає нових, адекватних форм й способів налагодження культурних контактів з іншими країнами. Це передбачає передусім вироблення україноцентричної моделі світу й розвинення її до рівня, зрозумілого світовій цивілізації. Ця модель має ґрунтуватися на багатовіковому культурно-історичному досвіді й підпорядковуватись стратегічним інтересам України в усіх регіонах планети. Задекларована в програмних документах „багатовекторність” свідчить про бажання розширити українську присутність у світі, реалізація якого нині гальмується складністю визначення пріоритетів вітчизняної зовнішньої політики.

Франція була першою країною, що сформулювала принципи зовнішньої культурної політики, виходячи з проголошеного ще у XVIII сторіччі принципу універсальності французької мови. Франція, безумовно, перша країна, що за понад сторічний період створила за кордоном мережу численних і надзвичайно різноманітних за своїми формами культурних інституцій. Але попри свою розмаїтість, вони утворюють гнучкий організм, який завдяки співробітництву і

координації є надійним інструментом упровадження державної політики. Серед них – французькі ліцеї й школи, культурні служби і культурні центри, так звані „Institute Francais”, центри науково-технічної інформації, дослідницькі установи, заклади мовного спрямування.

Французькі культурні, освітні, наукові установи в Україні є, перш за все, місцями міжкультурних зустрічей та обмінів. Ці заклади покликані залучати до спілкування франкомовну громаду та всіх, хто цікавиться Францією й усім французьким, спеціалістів різних галузей знань, звичайну публіку, для якої являє інтерес будь-яка діяльність даної інституції, пропонуючи їм певну кількість послуг: бібліотеки, різновекторну інформацію, курси французької мови, конференції, виставки, концерти тощо.

Проведення Днів культури України у Франції завжди відбувається з ініціативи посольства України. Працівники посольства ретельно розробляють проект програми цього заходу, якому передуює обмін погоджувальними листами між міністерством закордонних справ обох зацікавлених країн. Таким чином Україна в 1999 році стала єдиною державою Центральної та Східної Європи і однією з не багатьох країн Європи, що отримала можливість бути представленою у Франції в рамках таких заходів, як „культурні сезони”. Їх мета – показати культуру України як незалежної держави в органічному поєднанні традиційних видів мистецтва із сучасними жанрами, засвідчити можливість її входження у європейський культурний простір.

Під час проведення Днів української культури французи знайомляться з творами українського авангарду, фотовиставками українських майстрів, виставками образотворчого мистецтва. Ці широкомасштабні заходи, охоплюючи широкий спектр української культури, згодом відбуваються по всій країні.

Дні української культури у Франції за своєю масштабністю стали першою й найпотужнішою культурно-мистецькою маніфестацією України в Західній Європі. Франція ознайомила з багатогранними досягненнями країни й переконалася в тому, що Україна являє органічну складову європейської спільноти, що розвивається у руслі світової культури [8].

Проведення Днів української культури сприяє реалізації пріоритетних напрямів культурного співробітництва в Європі, а саме: потужне розгортання міжнародних програм культурного розвитку, адресованих країнам Центральної і Східної Європи, зосередження (через програму PHARE) уваги на проблемах, пов'язаних з реорганізацією й реструктуризацією культурної індустрії в постсоціалістичних країнах, проведення спільної роботи у галузі реставрації та збереження культурної спадщини. Вирішенням цих завдань нині опікується чимало міжнародних організацій та благодійних фондів.

Однією з таких організацій є французька асоціація „Європа: горизонти культури”, створена у листопаді 1994 року під егідою французького Міністерства культури на однойменній міжнародній конференції. Зазначена акція з підзаголовком „П'ять років після зруйнування стіни” присвячена розвитку культурних обмінів між Сходом та Заходом Європи й визначенню спільних завдань, що вимагають невідкладного розв'язання.

Культурні зв'язки з Німеччиною репрезентовані передусім Днями української культури в Німеччині. Перші широкомасштабні заходи України в цій центральноевропейській країні розпочалися у листопаді 2003 року. Проведена акція стала показовою в духовному житті обох держав, новим етапом взаємозбагачення культур двох європейських народів, демонстрацією внеску у побудову спільного європейського дому. Дні культури України в Німеччині проводилися під патронатом президентів обох країн. Заходи були широкомасштабними – з українського боку в них взяло участь 140 діячів культури, вчених, письменників, громадських та політичних діячів. Відкриття відбулося в престижному культурному закладі німецької столиці – „Дойче театр”. Програма Днів культури охоплювала широкий спектр досягнень української культури, демонструючи її здобутки як у минулому, так і на сучасному етапі [4; 5].

Ретроспективний показ української кінематографії започаткувала демонстрація фільмів О.Довженка, доповнювана ознайомленням з досягненнями сучасних вітчизняних кіномитців. Драматургічне мистецтво репрезентоване Академічним театром ім. І.Франка, декоративне народне – виставкою картин М.Приймаченко „Мій світ”. Життя сучасного українського селянства відтворювали художні фотографії В.Маруценка. Багатство музичного мистецтва

звучало в барвистому розмаїтті талантів – ансамблю „Київська камерата”, „Київського квартету саксофоністів”; українську духовну музику XV століття виконував камерний хор „Київ”. У Мюнхені відбувся великий концерт українських співаків та музикантів.

Культурні заходи у Федеративній Німеччині здобули схвальний відгук німецької громадськості й висвітлювалися в провідних друкованих виданнях, на радіо та телебаченні. Відзначався потужний культурний потенціал нашої країни, самобутність і високий професіоналізм митців. Це стало підтвердженням плідного розвитку європейської культурної традиції на теренах України. Ця культурна акція відіграла свою роль у поглибленні взаємин, формуванні образу України як європейської держави, дала імпульс повноцінному діалогу наших культур, відкрила перспективи подальшого співробітництва. Позитивне сприйняття німецькою громадськістю Днів української культури зумовило й актуальність створення українського культурного центру у Федеративній Республіці Німеччина.

Перші 15 років незалежності стали для української дипломатії періодом випробувань, етапом усвідомлення абеткових істин міжнародного життя в умовах глобалізації та створення єдиного інформаційного простору. У зовнішній політиці важливим є дотримання принципів послідовності та передбачуваності. Але шлях нашої держави на міжнародну арену за роки незалежності не був безпомилковим. За роки незалежного існування Україна уклала договори про дружбу та співробітництво з усіма сусідами, забезпечивши створення сприятливого для себе міжнародного середовища. Україна як держава-засновниця ООН та багаторічний член цієї організації й у радянський період історії володіла досвідом багатосторонніх міжнародних зв'язків, брала активну участь у здійсненні культурної діяльності за кордоном у статусі союзної республіки. Але їй бракувало досвіду двосторонніх відносин, а культурні обміни, що здійснювались у рамках культурної діяльності за кордоном, були ідеологічно здеформовані.

В умовах суверенної української держави її зовнішня політика повинна працювати на справу національно-культурного відродження в нашій країні й прогресивного реформування усього комплексу її духовної культури.

Багатогранну культурну діяльність за кордоном нині здійснюють чимало державних та недержавних структур – міністерства закордонних справ, культури і мистецтв, освіти і науки, у справах сім'ї та молоді, Державна телерадіомовна компанія, товариство „Україна”, Національна академія наук, Український фонд культури, Національний центр виставок та ярмарків, обласні й місцеві державні адміністрації, навчальні заклади, культурно-просвітницькі установи тощо.

Провідною ланкою у сфері реалізації міжнародного культурного співробітництва виступає управління культурних зв'язків Міністерства закордонних справ України, яке спільно з посольствами та дипломатичними представництвами здійснює співробітництво в галузях культури, освіти, науки, інформації, туризму, молодіжних й спортивних зв'язків, бере участь у діяльності міжнародних організацій гуманітарного профілю, й передусім ЮНЕСКО.

Культурне співробітництво України з іноземними державами є важливим інструментом реалізації її зовнішньої політики. Його мета – утвердження України у світовому співтоваристві як цивілізованої європейської держави з багатовіковими культурними традиціями, надійного партнера у розв'язанні сучасних гуманітарних проблем. Удосконалення системи культурних зв'язків сприяє духовному відродженню за допомогою ознайомлення з цінностями світової цивілізації, вдосконалення демократичних інститутів суспільства, творчого забезпечення передового зарубіжного досвіду в різних сферах інтелектуальної діяльності.

Як засвідчує світова практика, міжнародна культурна співпраця є ефективною за умови здійснення та координації спеціалізованої інституції. У сучасному світі остання репрезентована національними культурними центрами [6; 7].

Плідне співробітництво з культурними центрами інших держав, зокрема шляхом участі в міжнародних проектах та реалізації спільних культурно-мистецьких програм покликана стати ефективним засобом впливу на культурну ситуацію в нашій країні, забезпечити виконання культурної місії у ближньому й далекому зарубіжжі, полегшити інтеграцію України в глобальні культурні процеси. Світове співтовариство схвально оцінює демократичні перетворення, які

відбуваються у постсоціалістичних країнах Центральної та Східної Європи, й, принаймні на культурному рівні, готове сприяти їхньому прилученню до рівноправної сім'ї європейських народів.

В Україні нині функціонують культурні центри Франції – Французький Інститут; Великої Британії – Британська Рада; Німеччини – Гете Інститут; США – Американський Дім; культурний центр держави Ізраїль. Незважаючи на певні відмінності й специфічні риси діяльності зазначених інституцій, їм притаманні деякі типові характеристики, а саме: культурні центри є державними установами, або здійснюють свої функції, будучи делегованими державою; фінансуються з державних бюджетів, але використовують кошти приватних та громадських організацій, різноманітних соціальних фондів; інтегрують зусилля державних й недержавних відомств і організацій у сфері зовнішньої культурно-інформаційної діяльності; в основу зазначених інституцій покладено політичні цілі, але досягаються вони шляхом реалізації численних гуманітарних та науково-технічних програм. Серед різноманітних напрямів діяльності головними є інформаційний, культурно-мистецький, мовно-освітній й комунікативний.

Культурні центри за кордоном створюються країнами з потужними національними традиціями, що стали надбанням світової цивілізації. Першою такою установою в столиці України став Французький культурний центр, заснований в 1991р. з метою пропаганди здобутків французької літератури та мистецтва, запровадження сучасних технологій вивчення французької мови. Французький культурний центр в Україні „Institute Francais d'Ukraine” є типовим зразком французьких культурних центрів за кордоном. Створений на засадах філії Культурного центру Франції в Москві, нині він пропонує повний спектр традиційних культурних „послуг”. Тут працюють медіатека, що поєднує у собі звичайну бібліотеку та аудіо- відеотеку, відеосалон, є невеличкі експозиційні площі. Центр працює у контакті з Українською організацією Альянс Франсез та місцевими відділеннями в областях. Саме Альянси проводять роботу з т.зв. масовим відвідувачем з організації курсів французької мови та заходи, адресовані тим, хто її вивчає [9].

Знання й повага до інших, відновлення істинної цінності національно-культурної ментальності становлять одну із засад демократії, яку прагнуть побудувати в Європі та поза її межами, створюючи правову державу, де гарантами виступали б свобода думки і преси. Це положення у повній мірі стосується філософського тлумачення багаторічної діяльності Французького культурного центру в Україні.

З інших масових заходів, періодично організованих культурним центром, привертає увагу програма „Французьке кіно”. Найкращі французькі фільми демонструються в кінотеатрах Києва та інших великих міст України: показ мовою оригіналу супроводжується субтитрами англійською чи перекладом на українську. Зазначена програма викликає дедалі більше зацікавлення глядачів, адже український глядач, дратований одноманітними кривавими бойовиками та безглуздою еротикою, одностайно прагне бачити справжнє кіно, що хвилює розум та людську душу.

Діяльність Французького культурного центру дає змогу ознайомитися з кращими зразками як французького, так і мистецтва інших франкомовних країн. Зокрема, у рамках акції Французького культурного центру в Україні гостювали з гастрольями славетний шансоньє Марк Венсан, продовжувач традицій Шарля Кроса, Макса Жакоба, Роберто Десноса та Поля Фера, балетна трупа Азані, що репрезентує традиції бразильсько-африканського танцю, десятки ін. відомих виконавців та колективів – представників найрізноманітніших жанрів музики [8].

Французький культурний центр практикує ознайомлення з творчістю українських митців громадян Франції та інших франкомовних країн. Наприклад, виставки робіт українських фотохудожників В.Оглобліна, В.Бісова, В.Зільбера влаштовувались у Парижі, а чимало наших співаків та музикантів побували з гастрольями за кордоном.

Напередодні проголошення державної незалежності України інтенсифікувалися взаємовигідні контакти між нею та Німеччиною. На початку 1993 р. підписано міждержавну угоду про багатопланове культурне співробітництво двох європейських держав. Надзвичайно велике значення у взаєминах обох держав мають гуманітарні, культурні зв'язки.

Найдієвішими з організацій, що забезпечують культурну присутність ФРН в Україні, є Гете-інститут із численними осередками в областях, Товариство технічної співпраці, Центр викладання в школі за кордоном, Фонд ім. Г.Зайделя, Фонд ім. К.Аденауера, Фонд Еберта, Бюро делегата німецької економіки та ін. [10].

У Харкові функціонує культурний центр „Дім Нюрнберга”, на базі якого працюють мовні курси, проводяться виставки образотворчого та прикладного мистецтва, зустрічі з цікавими людьми, лекції для тих, хто цікавиться життям й культурою сучасної Німеччини.

Національно-культурний центр – „Баварський дім, Одеса” засновано в 1993 році за ініціативи Міністерства праці, соціального забезпечення, родини, материнства й охорони здоров’я Федеральної землі Баварія спільно з баварською євангелічно-лютеранською церквою. У 1997 р. він набув статусу добродійного фонду. Тут функціонують німецький молодіжний хор – лауреат міжнародних конкурсів та хорової „Олімпіади-2000” в австрійському місті Лінці, ансамбль струнних інструментів – дипломант I ступеня міжнародного фестивалю ім. С.Ріхтера, струнний квартет і дитячий хор. В основу їхнього репертуару покладено німецьку духовну, класичну та народну музику, твори українських і російських авторів. Працюють також дитячий музичний театр і танцювальний гурток, ведеться просвітницька робота у спеціалізованих групах дитячого садка, де діти у процесі дозвілдової діяльності засвоюють німецьку мову.

У Баварському домі створено понад 20 груп із вивчення німецької мови для дорослих, а також німецька читальна зала, заснована завдяки співробітництву Гете-інституту та Одеської державної наукової бібліотеки ім. М.Горького. З цікавістю сприйняла українська громадськість тематичну виставку „Причорноморські німці: життя і діяльність в Одесі і регіоні”, організовану культурологами з м. Аугсбурга, а також історико-етнографічну виставку „Уривки пам’яті: німецькі колонії на південному сході України. Останні експедиції ХХ століття” (Донецьк, 1999р.). Особливо зворушують фольклорно-етнографічні матеріали, зібрані німцями, що повернулися з України на батьківщину. Жителі західних областей України отримали змогу ознайомитися з унікальними експонатами музею волинських німців, що функціонує у невеликому селі Лістові (Західна Померанія). Тому актуальним для нашої держави є створення культурно-інформаційних центрів за кордоном, різних за формами, характером діяльності, але зорієнтованих на реалізацію єдиного завдання – формування привабливого образу України як демократичної європейської держави. Організацію змістовних культурно-просвітницьких акцій доцільно здійснювати використовуючи інтелектуальний потенціал дипломатичних представництв. Володіючи детальною інформацією про митців, професійних та аматорських художніх колективів, реально забезпечити культурно-мистецькі заходи без додаткового залучення коштів. Адже посольства, як правило, мають необхідний фонд приміщень, сучасну матеріально-технічну базу та засоби зв’язку. Штат працівників культурно-інформаційного центру у початковий період діяльності може бути обмежений 2-4 особами. До такої роботи доцільним є залучення дружин дипломатичних працівників із притаманним їм високим культурно-освітнім рівнем, але практично позбавлених можливості працювати за фахом.

Ще одним напрямом міжнародного наукового й культурного співробітництва України повинна стати участь у спільних гуманітарних проектах, зокрема й на рівні місцевих органів влади. Із зростанням самостійності муніципального самоврядування і формуванням функціональних напрямів його діяльності, актуалізується завдання розвитку багаторівневого співробітництва України в гуманітарній, науково-технічній й економічній сферах.

Особливості інтеграційних процесів в культурі України, пов’язані з її наближенням до країн ЄС, позначені насамперед формуванням в умовах перехідного економічного етапу національної і соціальної ідентичності, створенням нової системи міжнародних стосунків. Інтеграційні процеси у сфері міжнародних культурних контактів передбачають запозичення культурних елементів, трансформацію традиційної культури, розвиток етичних, моральних, культурних якостей. В зв’язку з цим, до основних форм і напрямів культурних зв’язків України з європейськими країнами по лінії урядових контактів можна віднести такі: акції посольств та інших дипломатичних представництв України за кордоном, що представляють українську культуру на міжнародному рівні, наприклад дні культури України тощо; участь

вищого керівництва держав у проведенні різноманітних заходів культурного плану в Україні й за кордоном; заснування різноманітних економічних та гуманітарних проектів, спрямованих на розширення культурної взаємодії України з навколишнім світом, зокрема форумів, спільних підприємств тощо; обмін культурними цінностями; державне та громадське сприяння функціонуванню різних товариств національних меншин, облаштуванню репатріантів тощо.

Тенденції розвитку культурного співробітництва України з європейськими країнами в умовах державної незалежності також містяться у становленні й ствердженні міжурядових культурних зв'язків, регіональних та діаспорних культурних зв'язків.

Джерельні приписи

1. Акт проголошення незалежності України: Прийнятий Верховною Радою України 24 серпня 1991 р. // *Голос України*. – 1991. – № 165.
2. Основні напрями зовнішньої політики України. Постанова Верховної Ради України від 3 лип. 1993 р. – № 379 // *Голос України*. – 1993. – № 139. – 24 липня.
3. Пашенко Є.М. Посольська місія культури / Є.М. Пашенко // *Політика і час*. – № 3. – 2001. – С. 82-86.
4. Про взаємовідносини та співробітництво України з Європейським Союзом. Парламентські слухання. – К.: ЦТІ, 2003. – 254 с.
5. Європа в меняющемся мире. Международные связи Европейского сообщества. – М.: МВС, 1995. – 238 с.
6. Аналітичний огляд міжнародних культурних зв'язків України у 1996 р. – Укр. центр культурних досліджень. – 28 с. – М-во культури і мистецтв. – ф. 5116. – оп. 24, спр. 12. – С. 35.
7. Архипенко Е.П. Національно-культурний центр: принципи діяльності, тенденції розвитку, умови, напрями і форми роботи / Е.П. Архипенко // *Всі ми діти твої, Україно* (Інформаційно-методичний збірник). Вип. 4. – К., 1989. – С. 4-9.
8. Із Франції з любов'ю! // *Політика і час*. – 2002. – № 9. – С. 92-96.
9. Денисенко О.В. Українсько-французькі культурні взаємини як вияв сучасного діалогу культур / О.В. Денисенко // *Вісник КНУКіМ: Зб. наук. праць*. – Вип. 5 / Київський національний університет культури і мистецтв. – К., 2001. – С. 33-40.
10. Німці і німецька культура в Україні. – К.: Держ. підприємство „Міжнародна агенція „Україна-Арт”, Благодійний фонд „Гуманітарні інвестиції”, ТОВ „Д.В.К.”, 2002. – 191 с.

Резюме

Досліджено мету, напрями і пріоритети зовнішньої культурної політики України на європейському просторі, роль та завдання урядових інституцій зі здійснення міжнародної культурної діяльності й культурної співпраці, форми налагодження культурних контактів України з ін. країнами; необхідність створення культурно-інформаційних центрів країни за кордоном; досліджено культурні зв'язки України з європейськими країнами – Францією та Німеччиною.

Ключові слова: культурна політика, урядова інституція, українська культура, українська присутність, тенденція, культурний центр, культурний захід, Франція, Німеччина.

Summary

The article analyses main targets, directions as well as priorities of the external cultural policy of Ukraine in Europe, role and tasks of government institutions of Ukraine about international cultural activities and cultural cooperation abroad, forms and ways to establish cultural contacts of Ukraine with other countries and nationalities, the necessity to create cultural-information centres of Ukraine abroad, explored cultural linkage of Ukraine with large European countries – France and Germany.

Key words: a cultural policy, a government institution, the culture of Ukraine, presence of Ukraine, a tendency, a cultural centre, a cultural event, France, Germany.